

גליון "והיו הדברים"

רשום על מצבת רבינו
בווארשא

ומי שישתדל בחדפסת
הספרים יהיה לו המחבר
גליון אם יהיה לו זכות

מתורת הגה"ק ר' אריה ליב צינץ זי"ע
אבד"ק פלאצק ובסוף ימיו בווארשא

גליון 8

פר' בחקתי תשפ"ב

יעשה עמדו שלא ינוכה לו שום דבר משכר עולם הבא, ומה שנהנה בזה העולם, ואשר השפיע הוא יתברך עליו מטובו מתת אלקים הוא, ולא יעדר דבר משכר עולם הבא.

והשתא מובן שפיר אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, הרי גילית דעתך שאין טובת תענוגי העולם הזה ספונים וחשובים בעיניך, אז אף על פי שאשריך בעולם הזה לא ינוכה לך מכל הטוב, כי אם וטוב לך בעולם הבא בשלימות אין דבר נגרע. והנה רות הצדקת הנה קיימה בנפשה אחר שבת מלכים היתה והלכה בערום ובחוסר עם חמותה וקיבלה עליה עול תורה ומצות אחר שהיה להם כל טוב כי בת מלך היא, אם כן אין ראוי לנכות לה דבר, לכן אמר ישלם ה' פעלך, היינו בעולם הזה, ומכל מקום, תהא משכורתך שלימה, ועל זה אמר רבי חסא במדרש, למה, אשר באת, שאת באת ממקום מלכים אם כן הרי קצת בחיי עולם הזה, ואם כן לא ינוכה לך משכר עולם הבא, ותהי משכורתך שלימה גם בעולם הבא.

(קומץ המנחה דרושים למגילת רות)

*

"והפרייתי אתכם והרבייתי אתכם". כי לסיבת חטא ישראל היו הנשמות עשוקות בקליפות לכן אף נשמות שהיו באים ויצאו מן הקליפות לא נטהרו מן הזוהמא ולכן במצרים נאמר (שמות א ז) "פרו וישרצו", שאותן שהזוהמא היתה דבוקה בהם נאמר עליהם "וישרצו", אבל "פרו" מורה על הפרי הנקי, לכן אמר לעומת שהיו במצרים "פרו וישרצו", שהריבוי היה מעורב עם זוהמא, לזאת אמר "והפרייתי אתכם והרבייתי אתכם".

*

"אם בחקתי תלכו". פירש רש"י שתהיו עמלים בתורה. וקשה מנא ליה דקאי על זה דוקא. ויש לומר שאחר כל היעודים אומר להלן (פסוק ה) "ואכלתם לחמכם לשובע", ויובן על פי מה שכתב במהר"ם שיקף על אמרם באבות פ"ו משנה ד', כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה כו' אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. ודייק מהר"ם שיקף על יתור "אשריך וטוב לך".

ופירש מהר"ם, שזה שנוהג כן בשביל שאין לו יותר מפת במלח וכו' אינו מאושר כל כך, רק אם אתה עושה כן, כאשר אשריך וטוב לך, ויכול לאכול למעדנים ולשכב על מטות שן, זה בודאי עושה בשביל דרכה של תורה, אז אשריך בעולם הזה וטוב לעולם הבא.

ועל זה פי פירש דודי זקני הגאון מו"ה יונתן (אייבשיץ) על הפסוק (שמות טז ד) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים כו' למען אנסנו הילך בתורתך אם לא, שהרי במזן היה טועם כל טעם שהיה רוצה, נמצא כולם היו עשירים, ומי שרצה בדרכה של תורה לא ביקש רק טעם לחם, לכן אמר "הנני ממטיר לכם" ויהיה לחם ולא תבקשו תענוגים יתרים, למען אנסנו הילך בתורתך, אם חפצים בדרכה של תורה.

וזהו גם כן ענין היעודים, "אם בחקתי תלכו" וכו', אחר שיהיה לכם כל טוב אז, ואכלתם רק לחמכם, אם מה כן תועלת ברבות הטוב, ולזה פירש רש"י שתהיו עמלים בתורה אם כן יהיה תועלת הטובה שיהיה אשריך וטוב לך, ויתברר שהוא הולך בדרכה של תורה ואז אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

ב] והנה אחשוב כי אם יש לו לאדם עושר ונכסים וכבוד ויקל בתענוגות בני אדם, כי אם בתורת ה' חפצו, זה חסדו יתברך אשר

פרקי אבות

פרק ה'

ועל פי זה אמרתי "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו" (בראשית כז כב), ודרשו חז"ל כשקול יעקב בבתי מדרשות אין ידי עשו שולטות. וראוי להבין הרי כתיב הקול קול יעקב והידיים ידי עשו, ואיך דרשו אין ידי עשו.

ויתכן לפרשו בענין צדקה, כי מרגלא בפומא דאינשי על תשובה תפלה וצדקה שמעבירין רוע הגזירה, שהוא צום קול ממון, שכולם מספר אחד להם, צום גימטריה קול וכן ממון. והנה כבר כתבתי שאם לא זכה עניים מרודים תביא בית, נמצא ששתים אלו הם נקל ביותר בעיני העולם, צום בימי תשובה וקול התפילה, אך קשה להוציא

ארבע מדות בנותני צדקה וכו' יתנו אהרים והוא לא יתן עינו רעה בשלו וכו' לא יתן ולא יתנו אחרים וכו'. הנה קרא התנא לכולם נותני צדקה, אע"פ ששנים אלו אינם נותנין כלל.

ויש לפרש על פי מה שארז"ל בבא בתרא י'. וזה "פרוס לרעב לחמך" (ישעיה נח ז), לא זכה "ועניים מרודים תביא בית" (שם), ופירש"י זו ממשלת רומי שצועקת תמיד הבו הבו שאנו צריכין. הרי שמי שאינו נותן לצדקה מוכרח לסוף ליתן לעניים מרודים, נמצא שכולם נותנים רק יש מי שנותן לבני עמנו, ויש לעניים מרודים. וזה גם מה שאמר עינו רעה בשלו.

ממונו לצדקה. אך באמת האדם מוטעה בזה כי הוא סובר שמצמצם בזה ולבסוף יבזו זרים יגיעו מאחר שבהכרח שצריך להתחסר כאשר גזר דינו אשר נגזר עליו, ולסיבת שבעונותינו הרבים קפצנו מעני ידינו לזאת עניים מרודים באו ביתנו, נמצא שהידים ידי עשו, שממון שהוא בגימטריא קול גם כן שראוי ליתן צדקה בא לידי עשו עניים מרודים.

*

מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע וכו'.
הנה כבר נודע מעשיו של אותו רשע שדימה עצמו לאברהם בכל עניניו, ושמעתי מליצה לפרש המשנה מה שאמר התנא מה בין תלמידיו של בלעם הרשע לתלמידיו של אברהם אבינו, ומדייקין למה לא קאמר מה בין אברהם לבלעם. אבל הענין הוא כי בודאי דרך רשעים צבועים עושיין מעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס ולזה אותו רשע היה נראה מבחוץ צדיק במעשיו כמו להבדיל אברהם אבינו רק שהיה מזוייף מתוכו ולהיות שהיה חכם להרע לא היו נכריין מעשיו הרעים כי היה חכם להסתיר עצמו לעשות במחשך מעשיו. ואולם התלמידים היה הפרש ביניהם שלא היו יכולין כ"כ להעלים הטומאה שקבלו מרוב הרשע, וכל מעשה של אותו רשע היה להטעות הבריות.

*

לפום צערא אגרא. הנה בודאי ככל שהיצי"ר משתדל להפריע את האדם ומצער ומטרידו והאדם מתגבר עליו בודאי ירבה שכרו. ואמנם בעבור כי רב שכרו כשרואה כי האדם חכם ויבן כל אלה כי הוא שלח חיצייו ליסרו כדי לבטלו מתורת ה' אשר חפצו בו, על כן משתדל בכל עוז לשום נפשו בכפו ולא ישגיח על עניו ומכאוביו, הנה היצי"ר מזדמה בנפשו למה זה אטרח בחנם להבינו, כי הוא חכם

ומבין בדעתו שכונתי להרע ולא להטיב, ולמה אטרח שלא לצורך אף כי גם ירבה שכרו אם אשתדל לבטלו ממצות ה' ואעפ"כ יתגבר עלי ע"כ טוב כי ארף ממנו שלא אהיה סיבה להגדיל שכר אויבי, שהרי לפום צערא אגרא, ואדרבה אסיר כל המעיקים ממנו בעבודת המלך כדי שלא יתרבה שכרו כ"כ.

ועל פי זה יש לפרש מה שאמרו (עירובין ג"ד.) חש בראשו יעסוק בתורה וכו', והיינו כי כל אלה המיחושיים והמכאובים שלוחי היצי"ר הם לבטלו מתורת ה', אך אם יראה כי לא יכול לו ואף כשחושש בראשו והוא נגוע ומוכה כל היום ועם כל זה לא ישיב ידו מעסוק בתורת ה', הנה היצי"ר רואה שסיבה זו מגדלת שכרו בכפלי כפלים, כי לפום צערא אגרא על כן משתדל שעל כל פנים יסיר ממנו מכאובו שלא יהיה סיבה להגדיל שכרו.

וזאת הכונה שאמר "בכל לבבך" בשני יצריך, והיינו כי אמר אה"כ בכל נפשך ובכל מאודך, שיאהב ה' בנפשו ובמאודו, ואיש כזה בודאי לא ישמע לעצת היצי"ר וא"כ לא יתגרה בו היצי"ר בשום פנים ואדרבה גם הוא בעל כרחו יענה אמן כי ידע שבנפשו הוא שלא יהיה לו שום תועלת להפילו במכמוריו ועוד יהיה סיבה להגדיל שכרו.

ויובן גם המדרש רבה שאמרו על הפסוק (תהלים קיט נט) "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך", אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות הה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך. כי ידוע שדוד לא היה לו יצר הרע שאמר (תהלים קט כב) "ולבי חלל בקרבי", והנה דוד ביקש וחשב ענין שיש לו בו יצי"ר כדי לכוף את יצרו, לכן אמר הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך, ולזה נתחכם היצי"ר יותר והעמידו חיש מהר לבית המדרש.

פלפולא דאורייתא

סוגיות דף היומי

מהיתר לקהל וחצי מאיסור מצד אב וא"כ דור השני הוא רובו להיתר, ולא נימא גזירת הכתוב, אי הוי שייך ביטול בזה וזה גורם, אלא וודאי לא שייך ביטול כלל דסוף סוף בא הדבר מכח שני גורמים ובזו גילתה התורה שהפסול הוא עיקר לילך אחרינו, אבל אי הוי בטל היה לו להיות מיעוט פסול בטל ברוב כשר.

ובזה אני מבין מה שהפליגה תורה "גם דור העשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם", וכיון דכתיב עד עולם למה נקט דור עשירי, הגם שאינו מיותר ואתי לדרשה או לדרוש גזרה שוה לממזר שאסור ער עולם, כדאיתא בספרא, מ"מ למה תלתה התורה ההפלה בדור עשירי, אמנם לפמ"ש מובן היטב והוא לפי שהקבלה היתה שהנקיבות מותרות א"כ בכל דור ודור מתמעט חלק האיסור בעמוני שנשא עמונית כיון שהנקבות מותרות ולפי שהביטול המופלג הוא באלף, ולא תמצא ביטול חלק הפסול באלף רק בדור עשירי דוק ותשכח.

עכ"פ חזינן דלא שייך ביטול בגורמים מאחר שהזרע נולד משניהם אחד המרבה ואחד הממעיט שרן לגמרי, וכל דבר הוא כפי דינו אם הולכין אחר מי שעשתה התורה עיקר, וכן בממזר שנשא ישראלית אפילו אלף דורות לא בטל והוי כולו איסור.

בדין של אתרוגים המורכבים שחכם אחד רצה להכשירן, ותורף דבריו דמקרי זה וזה גורם, ומיעוט לימון בטל ברוב אתרוג. ולא כן אנכי עמדי כי ביטול לא שייך מאחר שניכר איזה הפרש. ובניכר לא שייך ביטול, אלא לענין איסור זה וזה גורם אמרינן דגורם דהיתר מהני להיתר וממילא בטל גורם דאיסור ולא משגחינן במה שניכר גם כן כח האיסור.

ולא עוד אפילו באם אין שום היכר, לא שייך ביטול בדין של זה וזה גורם. דאם לא כן נימא שמי שיש בו שני שלישי בן חורין וחלק אחד עבדות יתבטל חלק עבדות ברוב חירות. ומעכ"ת הרגיש בזה, ובקש לומר הטעם דחלק ממון לא בטל. ואין זה מספיק דא"כ במפקיר שלישי שלו נימא שלא יצטרך גט שיחרור מאחר שחלק ממון פקע מינה וזה ודאי אינו, הרי אפילו בדמים ממש לא שייך ביטול.

ובאמת אין אנו צריכין לכל זה דודאי לא שייך ביטול בגורמים ואבאר יותר הנה קי"ל ביבמות, גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ובטל חלק זרע אב לגמרי ואפקר לזרעיה וכן בבא על השפחה אין חוששין לזרע אב והולד כמותה, ובפסולים הלך אחר הפסול. והנה כתיב בתורה לא יבא עמוני וגו' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל וגו' עד עולם, והנה קי"ל עמוני ולא עמונית, וא"כ כל ולד חצי